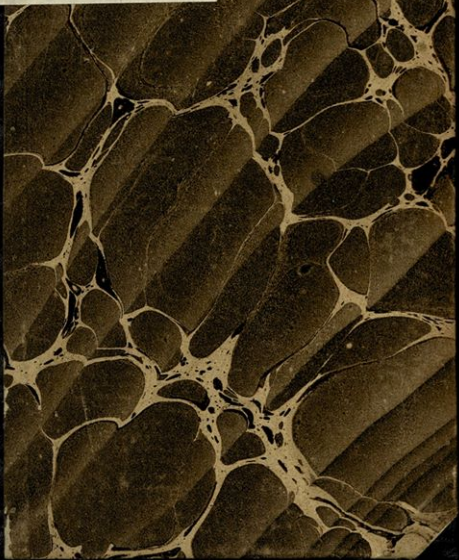
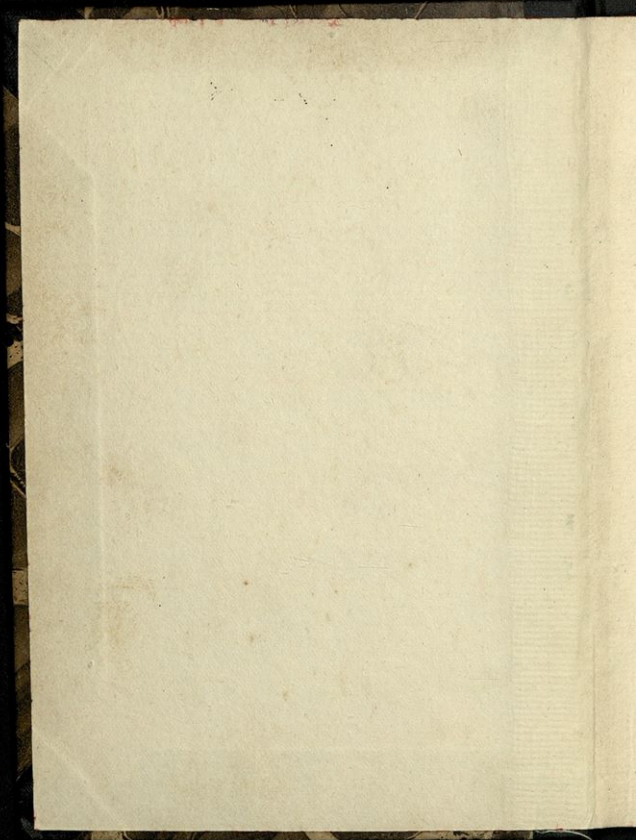

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

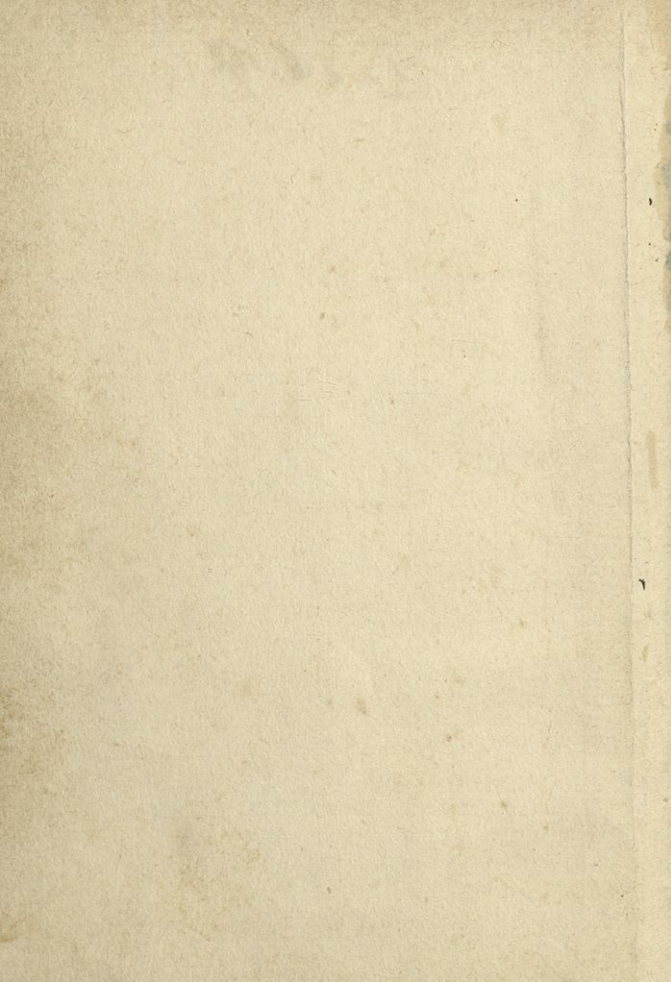
109156

17/a
19

I. 3 19

V boj za slovensko šolo!

*»Srečno svojo pot hoditi
ima mladino dobra šola učiti.«*

A. M. Slomšek.

V spodbujo koroškim Slovencem

spisal

MATEJ RAŽUN,

župnik,

Založba pisateljeva. — Tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu.

1904.

109156

109156

F2d 4992/19 57

V boj proti utrakvistični šoli!

Sola je ono jabelko, za katero se borijo vse stranke — že to dejstvo priča, da šola mora biti nekaj zelo važnega, kajti za prazen nič se nihče ne bo toliko trudil.

Dà, velikega pomena je šola za vsako stranko, velikega pomena za vsak národ — pa tudi za vsak stan — to pa radi tega, ker kdor ima šolo ima tudi bodočnost!

Dragi rojaki! Gotovo ste že slišali besede umrlega papeža Leona XIII. o šoli, da

»šola je torišče, je kraj, kjer se bode odločilo, ali ostane človeška družba še katoliška ali pa se bode povernila nazaj v poganstvo!«

Dà, šola je čas in kraj setve — kar pa človek seje, to bode tudi žet! Nauki, katere otrokom polagajo v srce učitelji, ti nauki v otroških srcih ne usahnejo — marveč z otrokom vred rastejo ter spremljajo in vodijo človeka skoz celo življenje! Opomini in zgledi, ki jih je šolar slišal in videl pri svojih učenikih, ti zgledi — dobri in slabi — niso brez velikega, dà odločilnega vpliva na poznejega moža. Vse, kar je otrok v šoli slišal ali videl, vse to se ga prime — vsejano je v njegovo srce — vse to poganja kali in raste s človekom vred — vpliva na mladeniča — vpliva na moža ter vodi, odločuje njegovo delovanje, njegovo obnašanje; s kratka: šola je moč, ki človeka dela takšnega, kakršen je! — Kaj čuda potem, da vsaka stranka hoče dobiti v svojo oblast šolo — v prepričanju, da če dobi šolo, dobi zá-se tudi

človeško družbo — in, da preidem na naše koroške razmere:

Kaj čuda, da se nemčurji z vso silo prizadevajo po slovenskem Koroškem dobiti v svojo pest naše šole, oziroma si je ohraniti v svoji oblasti?

Eden ali drugi izmed vas je gotovo že slišal izrek prejšnjega našega deželnega šolskega nadzornika Gobanca, ki je pri neki priložnosti rekel svojim nemčurskim prijateljem: »Kar nič ne skrbite za ponemčevanje Slovencev na Koroškem, vse to bo oskrbela utrakvistična šola.«

In kaj smo brali v »Miru« o ljudskem štetju l. 1900? Čujte in strmite! V celovškem okr. glavarstvu so imenovanega leta našeli 5423 Slovencev manj, kakor pred 10. leti, — in okr. glavarstvo celovško naravnost pravi, da to je naredila utrakvistična šola, češ: »Ne smemo prezreti vpliva izvrstnih utrakvističnih šol na Koroškem, kitukajšnjim Slovincem nudijo priložnost naučiti se nemščine.«

Glejte, to je delo utrakvistične šole, delo iste šole, katero iz kratkovidnosti in zaslepljenosti celó nekateri Slovenci zagovarjajo.

Ljudje božji, pomislite vendar kaj delate, ko se v svoji zaslepljeni strasti potegujete za utrakvistično šolo — pomislite, da utrakvistična šola je bič, s katerim bijete po samem sebi; da ta šola je meč, s katerim brezsrčno morite slovenski rod, ker ga s to šolo ponemčujete!!

Glejte, že ljudje, ki nam utrakvistično šolo usiljujejo, pričajo, da je ta šola nam Slovencem vseskož škodljiva! Ni ga národa na svetu, ki bi imel tako urejene šole, kakoršne so naše.

Kdo pa nam to šolo usiljuje? To so nemško-nacijonalci: oni ljudje, ki hočejo vsepovsod imeti vse le nemški, ki v Avstriji ne pripoznajo nobene druge národnosti, izven nemške: vsi drugi národi so tem ljudem brez vsake pravice, so sužniki Nemcem in Madjarom . . .

Utrakvistično šolo nam dalje usiljujeta društvu: »nemški šulverajn« in »Südmarka«! Niti katoliški Nemci ne marajo za »nemški šulverajn« in so temu društvu nasproti ustanovili »Katoliški šulverajn« — in »Südmarko«? Kdor je katoličan, je ne mara!

Po prijateljih in zagovornikih utrakvistične šole že vidimo, kaj ta šola hoče: **namreč nas Slovence ponemčiti!**

Ali bomo to pustili? Krščanski slovenski stariši: ali res hočete, da vas bodejo enkrat vaši lastni otroci, ko bodejo ponemčeni, zasmehovali kot neumne bindišarje? Ali hočete, da se vas bodejo vaši lastni otroci sramovali in da ne bodejo več hoteli z vami govoriti slovenski?

Pa še nekaj, dragi Slovenci! Utrakvistična šola nas ne le samo ponemčuje, marveč ona tudi naravnost našo izobrazbo zabranjuje! Le poglejmo izkaz zadnjega ljudskega štetja; tam najdemo s številkami spričano, da na Koroškem izmed 1000, 10—20 let starih

Nemcev jih 41 ne zna brati in ne pisati, **izmed 1000 Slovencev pa 105.** Nemški list »Kärntner Zeitung« pripomni k tem številkam: »Tedaj je pri Slovencih kljub sedanji šoli več kot polovica več analfabetov (takih, ki ne znajo ne pisati in ne brati), kakor pri Nemcih. Učni uspeh je tudi v sedanji šoli veliko manjši, kakor pri Nemcih. To pač jasno dokazuje, da sedanja šola pri Slovencih ne dosega svojega namena!« Po domače bi se reklo: **v naših utrakvističnih šolah se otroci več kot polovico — manj naučijo,** kakor se naučijo nemški otroci v nemških šolah, kjer je materni jezik učni jezik.

Zato Slovenci, proč z utrakvistično šolo, ki je tako pogubna slovenskemu národu.

Naš boj za ljudsko šolo.

I.

Jasnosti nam manjka žal le v premnogih rečéh; zato smo si v tolikem navskriž, kjer smo, ako bi se dobro dogovorili, enih misli. Pravega, resničnega spoznanja nedostaja današnjemu svetu v marsičem, zato toliko prepira tudi tam, kjer bi lahko bilo najboljše sporazumljenje, da ne rečem: najlepše bratsko prijateljstvo.

Vzemimo izmed množice prašanj, ki dandanašnji razburjajo svet ter povzročajo toliko razpora med ljudmi, samo prašanje o šoli. Oglejmo si to prašanje v njegovih uzrokih in spoznali bomo, vsaj v kolikor to prašanje vznemirja ljudstvo, da pride večinoma od tod, ker ima

večina ljudi o šoli čisto napačne pojme in ker je le malo takih, ki bi prav in dobro spoznali, zakaj je šola, zakaj hodimo v šolo.

Boj za šolo je dandanes splošen in se bojuje skoraj povsod, kjer so šole. Gre se v tem boju v prvi vrsti za to, ali naj so šole verske ali pa brezverske. Pri nas Slovencih je boj za šolo še hujši, kakor drugod. To pa zavoljo tega, ker se mi vojskujemo za šole iz dveh vzrokov; pri nas se gre za versko in ob enem tudi za národno šolo, ali rekel bi rajše: kakor stvar stoji sedaj, se naša šolska borba v prvi vrsti suče za národno, ob enem pa tudi za versko šolo. O tej borbi za šolo trdim, da v kolikor se tiče ljudstva in v kolikor se bíje med ljudstvom samim, prihaja in izvira od tod, ker premnogo ljudi prav ničesar ne vé o tem, zakaj imajo šolo in zakaj svoje otroke pošiljajo v šolo. Da bi ljudje enkrat spoznali in vedeli, kakšen namen imajo šole, da bi ljudje enkrat vedeli, čemu imajo šole in čemu vanje pošiljajo svoje otroke: potem bi tudi vedeli, kakšna šola je prava in najboljša in nikakor bi se ne potegovali za šolo, ki ni dobra, ki je celó še škodljiva. S tem pa bi bila tudi končana ona vojska za šolo,

v katerej se eni potegujejo za dobro in pravo šolo, drugi pa za šolo, ki je po njihovem, sevé napačnem mnenju tudi prava, v resnici pa slaba in ravno zato, ker slaba, tudi škodljiva šola.

To svojo trditev izrecno omejujem na naše ljudstvo, ker vem da je med bolj izobraženimi mnogo takih, ki pač poznajo namen šole in dobro vedó, kakšna mora šola biti, da svoj pravi namen lahkeje izvršuje, ki so pa kljub temu najzagrizenejši nasprotniki prave, dobre šole. Nasprotstvo teh ljudi tedaj ne prihaja od nevednosti, ampak od politične zagrizenosti. Taki ljudje so nasprotniki prave, dobre šole iz hudobije, iz sovraštva do drugih; oni zlorabljajo šolo v škodo onim, katerim bi šola imela koristiti — in takih ljudi tudi ni mogoče pridobiti. Da take ljudi spravimo in prisilimo k miru, je edino sredstvo, da je osamimo. Pokazati je treba tem brezvestnežem, da so sami, da večina ljudstva ne mara za njihove hujskarije. Ko se bodejo čutili osamljene in zapuščene, bodejo obmolknili — če pa bi le še šuntali, bo njihovo šuntanje ostalo brez vpliva in brez škode.

Vse drugače je z našim dobrim ljudstvom. Naše ljudstvo je res dobro in hoče

dobro — tudi pri šoli; a žal, da o šoli ne vé razločevati med dobro in slabo šolo in se vsled tega dostikrat odloči za slabo, utrakvistično šolo, med tem ko je v srcu in resnici za šolo s slovenskim učnim jezikom. O tem sem imel priložnost prepričati se letos, ko sem kot zastopnik krajnega šolskega sveta se udeležil popisovanja šolarjev za razdeljeno šolo v Št. Jakobu v Rožu*). Ne samo eden, več jih je bilo, ki so na vprašanje, ali hočejo svoje otroke dati v slovensko ali v utrakvistično šolo, v kateri se bo učilo več nemški, zapisali svoje otroke v utrakvistično šolo. In ko je prišlo vprašanje: ali hočete, da se vaši

---

*) Gotovo nekaj izvanrednega: popisovanje šolarjev v sredi šolskega leta! A kjer se gre za to, nas koroške Slovence prejkoprej pokončati, tam je vse nujno in ni nikakih zaprek. Komaj je ministerstvo odklonilo našo pritožbo proti razdelitvi šole, že je c. kr. deželni šolski svet v seji dné 1. februarja 1904 sklenil, naj se popisovanje otrok za razdeljeno šolo nemudoma izvrši — in naš g. okrajni šolski nadzornik, znani Moro, je dné 8. febr. t. l. dal krajnemu šolskemu svetu ukaz, naj popisovanje začne takoj že 9. febr. ter ga zvrši najslej v 10. dneh! Sevé: »Vernichtung muss ihm werden, dem Drachenwurm, der wiederum wachsen will.« — Ministerstvo pa je ta »napad na zmaja« zabranilo ter brzojavno ustavilo popisovanje šolarjev.

otroci tudi učijo tri ure na teden slovenski, so z nekako vnemo odgovorili: »Kajpak da se morajo slovenski tudi učiti; to je ja prvo, da se slovenski učijo; slovenščina je naša materina beseda in je prva in te ne zavržemo; sevé se morajo učiti slovenski, najprej slovenski, potem pa tudi nemški.« — Tako so govorili naši dobri ljudje in so menili, da so vpisali svoje otroke v isto šolo, v katerej se otroci poučujejo »pol slovensko in pol nemško«, kakor so hoteli, in v kateri se »materina beseda ne zametuje«. Reveži! Preslepila je je lažnjiva beseda »utrakvistiš«, zapeljalo je je ne dovolj jasno prašanje, zapeljala je je nevednost, da so kljub najboljši volji glasovali za šolo, katerej so po vsem svojem mišljenju in v svojem srcu nasprotni.

Takim dobrohotnim ljudem odpreti oči ter jim pokazati, kaj je utrakvistična šola in kaj slovenska šola, ali bolje: kaj je šola s slovenskim učnim jezikom; te dobrohotne ljudi poučiti, katera je takšna šola, kakoršno si želijo in v kateri se slovenski jezik ne zametava, to je namen sledečih vrstic. Pokazati hočem, katera šola je boljša, ali takozvana utrakvisti-

čna šola ali pa šola s slovenskim učnim jezikom.

Namenil sem te vrstice najprej za Št. Jakob v Rožu. Tam je vsled ukaza deželnega šolskega sveta šola razdeljena na velikansko škodo domačinov — na ljubo tujcem in par domačim zaslepljencem. S prihodnjim šolskim letom se bodejo morali št.-Jakobski stariši odločiti ali za utrakvistično šolo ali pa za šolo s slovenskim učnim jezikom. Da se ne odločijo za nepravo šolo in da ne oškodujejo sebe in svojih otrok, je potrebno, da so na jasnem, da dobro spoznajo pravo, dobro šolo ter se je oklenejo o pravem času. — Ker pa je šolsko prašanje za vse koroške Slovence zadeva najvažnejšega pomena, želim, da bi sledeče besede ne le št.-Jakobčanom, ampak vsem koroškim Slovencem pokazale za nas edino pravo šolo ter je navdušile, da se za-njo potegnejo takoj in z vsemi sredstvi. Prava, dobra šola nas bo Slovence na Koroškem ohranila, če si jo pridobimo še o pravem času — in šola, slaba šola nas bo ponemčila in pokončala, če se je prejkoprej ne iznebimo.

II.

O namenu ljudske šole.

Zakaj so ljudske šole in čemu hodijo otroci v šolo? Na to vprašanje moral bi vedeti odgovor vsakdo, posebno pa še tisti, ki govori in sodi o šoli. Kdor niti tako daleč ni prišel, da bi vedel in spoznal, čemu plačuje šolske doklade in čemu je hodil v šolo in čemu hodijo v šolo tudi njegovi otroci, tak naj o šoli le kar molči; tak naj šole niti ne hvali in naj je tudi ne graja, ker njegova sodba je brez pomena in podobna sodbi slepčevi o rečeh, katerih še nikoli videl ni. A to ni še vse: nič vedeti in molčati o šoli. Istina namreč, da se morajo stariši dostikrat sami odločiti za to ali ono šolo, ta istina sili vestne stariše, da si prizadevajo spoznati dobro in boljšo šolo od slabe in manj vredne šole. Stariši so pred Bogom odgovorni za svoje otroke in so radi tega, vsaj kolikor je šola v njihovih rokah, odgovorni tudi za to, da svojim otrokom oskrbijo le najboljšo šolo. Da pa jim je mogoče spoznati najboljšo šolo, morajo pred vsem spoznati in vedeti, čemu so šole in čemu pošiljajo otroke v šolo! Kakor mora tisti, ki zida hišo, vedeti,

čemu jo bode rabil, ali za stanovanje, ali za prodajalnico, ali za gostilno itd., da si jo sezida takšno, kakoršno potrebuje, tako morajo tudi stariši, ki svojim otrokom zbirajo šolo, vedeti, kaj vse hočejo od šole pridobiti svojim otrokom, da si izberejo, oziroma oskrbijo takšno šolo, ki otrokom res daje to, česar od nje pričakujejo.

Pred vsem moramo tedaj vedeti, čemu je šola, kakšen namen ima ljudska šola? Na to vprašanje najdemo pri raznih šolnikih različne odgovore. Meni med vsemi najbolj ugaja oni blagega škofa slovenskega, Anton Martina Slomška, ki se glasí: »Potnik je človek na svetu, in srečno svojo pot hoditi ima mladino dobra šola učiti, dobra šola za življenje.

Vsak potnik nekam potuje. Potnik ni še na stalnem mestu, ni še na svojem domu, ampak je še na potu proti domovini. Potovanje njegovo je srečno, če se mu medpotoma godi dobro, če je oskrbljen z vsem, kar potrebuje — in če se mu medpotoma ne pripeti nikakā nesreča, tako da končno dojde tja, kamor je namenjen.

Človek je na zemlji tudi potnik; zemlja ni njegova domovina, marveč ona je le kraj, po katerem človek hodi proti domu — v nebesa. Da se človek na tem poto-

vanju obvaruje nesreče tako, da končno dospe v svojo pravo domovino; to mora človeka že kot otroka naučiti šola. Z drugimi besedami: šola mora človeka narediti takšnega, da **more** tukaj na zemlji srečno živeti in srečno v nebesa priti.

Prašanje je sedaj: Kakšen pa mora človek biti in kaj vse potrebuje, da more tukaj na zemlji srečno živeti in priti v nebesa?

V prvi vrsti potrebuje zdravih udov. Teh mu sevé ne more dati šola; tudi si jih človek sam ne more poskrbeti: dar božje dobrotljivosti so in v božjih rokah; zato mora človek vsak dan Boga prositi za zdravje in se mu zahvaljevati, da ga je obvaroval nesreče in ga ohranil zdravega. Le v toliko more šola z dobrim poukom pomagati že tukaj, da otroka uči varovati se vsega, kar je zdravju kvarljivo: varovati se prehlajenja, nezmernosti v jedi in pijači ter drugih napak.

Dalje je k srečnemu življenju potreben vsakdanji kruh. Revež je in trpin oni, ki nima vsakdanjega kruha ali komur ga primanjkuje — in tem večji nesrečnež, če ne strada le sam, ampak z družino.

Večina ljudi si vsakdanji kruh služi z delom svojih rok bodisi na polji kot kmetovalci in posli, bodisi kot rokodelci ali pa kot delavci na kmetih ali po tovarnah. Da si vsi ti služijo vsakdanji kruh, je potrebno, da posel, da delo ali rokodelstvo, s katerim si ga služijo, tudi razumejo in da vejo in znajo si svoj zaslužek zboljšati, svoje rokodelstvo spopolniti. Tudi tukaj se na prvi hip dozdeva, da šola ne pride toliko v poštev, kajti raznih rokodelstev in poslov pač ljudska šola ne more učiti. Kdor hoče biti n. pr. kmetovalec, se mora kmetijstva učiti od starišev ali pa v kmetijski šoli; kdor hoče biti krojač, se mora krojaštva naučiti pri krojaškem mojstru itd. To je res. Ravno tako res je pa tudi, da se otroci marsikaj za svoj poznejši stan naučijo že v šoli; fantje cepiti drevesa, dekleta šivati in drugo. Tem pametneje ko je šola uravnana, tem bolj se ozira na poznejše življenje šolarjev in tem več koristi. A vrh tega mora šola biti tudi učilnica za življenje s tem, da šolarje uči tistih znanosti, katere več ali manj potrebuje vsak človek.

Da me bolj in lažje razumete, pogledjmo posamezne predmete šolskega pouka. Kaj ne: šolarji se učijo brati, pisati in računati,

v naših šolah tudi nemškega jezika; učijo se spoznavati naravo: zemljo, rastline in živali na zemlji; domovino svojo se učijo spoznavati: vasi in mesta v njej, hribe in doline, reke, jezera in morje. Že prej sem omenil, da se v dobrih šolah fantje marsikaj učijo o kmetijstvu, dekleta pa šivati, plesti in drugo. Kdo pač bi trdil, da vse te reči so nepotrebne za življenje? Nasprotno mora vsak priznati, da je jako dobro človeku in koristno, kar se je naučil v šoli. Res je sicer, da neobhodno potrebno vse to ni — to je: človek tudi živi in se tudi spravi naprej, čeravno ne bi znal pisati, brati in računati; a istina je, da se tistemu, ki ne zna pisati in brati in računati, navadno godi veliko težje, kakor onemu, ki vse to zna. Saj tudi potnik pride naprej in more potovati iz ene dežele v drugo, četudi nima seboj nobenega denarja; suhega kruha si lahko izprosi, nekaj si lahko tu in tam prisluži; vode si lahko dobi iz vsakega studenca ali potoka. Da pa tako potovanje ni prijetno, pozna vsak, četudi ga ni skusil.

Dobro je tedaj in koristno, kar se šolarji učijo v šoli, in tem pridnejši kot je šolar, tem več ko se nauči, tem bolj za njega, tem lažje bode potoval skozi

življenje. Vendar še to ni vse: znanje, naj je še tako veliko in obilno, še nikakor ne zadostuje, da »človek srečno hodi svojo pot« skoz življenje. Priča temu je toliko in toliko ljudi, ki so učeni, ki veliko znajo — a srečni niso; nasprotno: bolj nesrečni so in veliko večji reveži, kakor marsikateri človek, ki ne zna ne pisati ne brati. Od kod pa to? Od tod, ker k srečnemu življenju je potrebno še dobro srce!

Slovenski stariši! spoznajte resnico in ravnajte se po njej: da le dober človek more biti srečen! Kdor ni dober, kdor nima dobrega srca: naj je še tako učen, naj še toliko zna in vé in naj zna govoriti jezike celega sveta, srečen ni in ne more biti; življenja srečno pot hoditi ne zna in ne more znati. **Podlaga vsake resnične sreče je dobro vzgojeno srce, ne pa učena glava.**

Kdor tega ne verjame, naj le pogleda v kaznilnice in zapore. Koga pa vidite v teh prostorih? Samo ljudi z izprijenimi srci, ljudi, ki ali nikoli niso imeli dobrega srca ali pa so si ga pokvarili s pregreho. Ljudi najdete tam, ki tožijo svoje stariše: nič prida nismo videli pri svojih stariših, ne dobre besede, ne dobrega vzgleda; še na hudo so nas napeljevali, zato smo sedaj

tukaj kot zločinci. Ljudi najdete tam, ki tožijo tudi šole in druge vzgojitelje: za vse so nam poskrbeli, razne reči so nas učili in dali učiti — na naša srca pa so pozabili. Mnogo znamo in veliko vemo — a žal, samo glava je polna, srcé pa je prazno, je mrzlo, je hudobno. Zato smo zabredli in smo sedaj tukaj kot nesrečni izvržek človeštva!

Kdor tega še ne verjame, naj le pregleda dolgo vrsto pijancev, goljufov, tatov nižje in boljše vrste . . . . . našel bode med njimi marsikatero glavo, ki je študirala latinske in morebiti še visoke šole. V glavi je bilo dovolj za srečno življenje — a v srce je prišlo premalo ali celo nič dobrega; zato so nesrečneži tam, kjer so: v vrsti zločincev!

Tako govori zgodovina človeštva in priča, da ni še srečen tisti, ki samo veliko zna, ampak le tisti, ki je pred vsem dobro vzgojen ter ima dobro srce.

Šola ima nalogo, kakor smo prej slišali, »učiti mladino srečno hoditi svojo pot«; zato mora šola mladino ne samo učiti, marveč jo mora tudi vzgajati, to je: voditi jo k dobremu, navajati jo na dobro. Šola mladini ne sme biti samo

učilnica, biti jej mora tudi vzgojiteljica; ne zadostuje, da jej bistri samo glavo — pred vsem in z največjo skrbljivostjo jej mora tudi blažiti srce. Šola, ki skrbi samo za pouk, za vzgojo pa se ne briga ali se briga premalo, taka šola ne izpolnuje svoje dolžnosti in ni prava, ni dobra šola.

Pogostokrat beremo in slišimo besedo značaj! Kaj pa je to, značaj? Kako naj se izrazim, da me bodeite lahkeje umeli? Rekel bi: značaj je tisto prepričanje človekovo in tista moč človeške volje, ki stori, da značajan človek vselej in povsod dela to, kar za prav spozna, in da se vselej in povsod ogiba tega, kar spozna za hudo, četudi bi od tega imel začasno škodo. Dober značaj ima tedaj za podlago pravo spoznanje in pa utrjeno, dobro voljo; prvo je sad pravega pouka, druga pa je sad dobre vzgoje. Učiti in vzgajati pa je naloga dobre šole — ali, če obrnemo: šola ima nalogo vzgajati značaje, izrežati ljudi z dobrimi značaji!

Človek namreč ne živi na zemlji sam záse, marveč v družbi z drugimi, v družini, v občini, v državi. Od teh družeb dobiva mnogo ugodnosti, ki so mu za srečno življenje potrebne in katerih bi si sam ne

mogel pridobiti. Sam človek si n. pr. ne more oskrbeti živeža, obleke, stanovanja, varstva proti drugim, potrebnega pouka v šoli itd. Iz tega družbinskega življenja pa posamezniku nastajajo dolžnosti do drugih. Kdor hoče uživati dobrote skupnega življenja v družini in državi, mora tudi izpolnjevati dolžnosti do teh družeb. V to pa ne zadostuje le znanje: potreba je celega človeka; potreba je dobrega srca in trdne volje, to je: trdnega značaja!

Še nekaj mora dobra šola učiti mladino: življenja pot hoditi tako srečno, da končno pride v nebesa. Gotovo je res, da imajo v tej zadevi prvo dolžnost krščanski stariši. Istotako je resnica, da dolžnost skrbeti mladini za nebesa zadeva v drugi vrsti sv. cerkev. Ker pa država stariše sili, da svoje otroke morajo pošiljati v šolo, je s tem prevzela tudi dolžnost vzgajati mladino za nebesa. To svojo dolžnost mora šola izvrševati v svoji celoti in nikakor ne zadostuje, da samo duhovnik v šoli poučuje krščanski nauk. Tudi pri vseh drugih predmetih, kar jih šola uči, se je treba ozirati na zadnji in najimenitnejši namen človekov: na nebesa — in ne le samo duhovnik, ki poučuje krščanski nauk, tudi svetni učitelj

ima dolžnost, mladino učiti in vzgajati za nebesa.

Vsak katoliški kristjan vé, da Bog nas je ustvaril za nebesa, in da bode srečen, in sicer stalno, večno srečen le tisti, ki bo prišel v nebesa. »Kaj pomaga človeku, pravi naš Božji učenik, če se tudi cel svet pridobi, ako pa na svoji duši škodo trpi?« Nebesa, zveličanje je potemtakem najvažnejši namen človekov in neobhodno potreben pogoj človeške sreče. Zato šola nikakor ne sme prezirati tega človekovega namena in njena dolžnost je, mladini kolikor mogoče tudi za pot v nebesa dati potrebnega znanja in potrebne moči.

III.

Sredstva pouku in vzgoji.

Namen ljudske šole, naloga ljudske šole je tedaj ta, da mladino uči in jo vzgaja za srečno časno in večno življenje. Prava šola ne sme samo učiti, ona mora tudi vzgajati dobre značajne ljudi, in prava šola ne sme skrbeti edino le za srečno življenje tukaj na zemlji, marveč se mora ozirati tudi na večnost. — S čim pa naj šola ta svoj namen zvršuje? Kakšna sredstva, kakšne pripomočke pa ima šola,

s katerimi mladino uči in jo vzgaja za srečno zemeljsko in posmrtno življenje?

Pri pouku rabi šola besedo, pisano besedo (knjigo) in pa ustno besedo (govor). Z besedo, z govorom uči učitelj otroke brati in pisati in računati; z besedo jim pripoveduje o veliki zemlji in še o veliko večjem solncu in o mnogobrojnih zvezdah; z besedo jim popisuje rastline in živali na zemlji in dežele in reke in gore; z besedo jim govori o davno minulih dogodkih zgodovine itd., s kratka: ves pouk vrši se s pomočjo besede. In knjige, iz katerih se šolarji učijo in iz katerih tudi učitelj zajema svoje nauke, kaj pa so drugega, kakor beseda, mrtva beseda sicer, a mrtva le tako dolgo, dokler je knjiga zaprta. Ko pa knjigo odpreš in začneš čitati, se vsipajo iz nje žive besede, prav kakor se iz panja vsipa roj brenčoč in hiteč za matico.

Beseda, govor, jezik je potem-takem neogibno potrebno sredstvo vsakega pouka, je orodje, brez katerega ni mogoče učiti. Mutast učitelj je vsaj za navadne in za zdrave učence nemogoč, in mutast šolar bi se v ljudski šoli pač ne mogel ničesar naučiti; obema namreč manjka najpotrebnejšega orodja, s katerim dela, s katerim poučuje ljudska

šola. Beseda, govorjena in pisana beseda, je tedaj najvažnejše sredstvo, je neizogibno potreben pripomoček, s katerim ljudska šola poučuje!

Kako je pa z vzgojo, ki je drugi še imenitnejši del one naloge, ki naj jo izvršuje ljudska šola? Kakšna sredstva rabi šola pri vzgoji mladine? Mladino vzgajati, rekel sem prej, se pravi, jo voditi k dobremu, jo navajati k temu, da ljubi in dela dobro, in krepiti jej voljo tako, da se dobrega drži v vseh razmerah poznejšega življenja. S katerimi pripomočki pa naj šola vzgaja one značaje, katerim je prva skrb pravičnost in poštenost, ne pa dobiček in korist? Naj na to prašanje odgovori gosp. Val. Schubert, učitelj v Würzburgu na Nemškem.

Na Nemškem imajo v ljudskih šolah več krščanskega nauka, kakor pri nas, in ne le duhovniki, tudi svetni učitelji poučujejo krščanski nauk tako, da duhovniki učijo katekizem, učitelji pa zgodbe sv. pisma. V novejšem času se je tam med duhovniki začelo gibanje, ki meri na to, da bi tudi zgodbe sv. pisma učili le duhovniki, ne pa svetni učitelji. Temu prizadevanju duhovnikov se svetni učitelji odločno upirajo ter

zahtevajo, da se jim poučevanje zgodeb sv. pisma ne sme vzeti. Prej imenovani učitelj Val. Schubert piše v listu »Katechetische Blätter«, izhajajočem v Monakovem, meseca novembra minulega leta tako:

»Ko bi mi hoteli poučevanje krščanskega nauka čisto odvzeti, moral bi se temu najodločneje upreti. Dokler sem učitelj in dokler imam dolžnost šolarje vzgajati, mi ne smejo vzeti iz rok najvzvišenejšega in najboljšega sredstva za vzgojo! Ali naj blažim čustva šolarjev, ali naj utrjujem njihovo voljo s številkami pri računanju ali pa s črko ,a' ali ,z' pri lepopisju? Ali se naj zanašam samo na etično (nравstveno) vsebino beril ali na uspeh zgodovinskega pouka? **Učitelj, ki hoče in ki mora vzgajati, ne more biti brez krščanskega nauka!** Tukaj (pri poučevanju krščanskega nauka) ima otroke v svoji oblasti, tukaj more kakor umetnik tvarino, dovtetno otroško srce v podobiti in vstrojiti po onem vzvišenem vzorcu, ki je Jezus Kristus. — Pred nedavnim časom mi je rekel nek tovariš-učitelj: »Če mi vzamejo poučevanje veronauka, grem v pokoj, ker neznosno bi mi bilo biti samo učitelj« (ne pa tudi vzgojitelj).*

* Ko bi pač naši gg. učitelji bili tudi takega prepričanja in pa naše šolske oblasti! Drugače

Tako je! Kdor hoče vzgajati, ne more biti brez krščanskega nauka, ne more biti brez vere — in tudi šola, če hoče mladino vzgojiti, če jo hoče izrediti v one jeklene značaje, ki so stebri družbinske sreče, stebri države in sv. cerkve, se mora pri vzgoji posluževati resnic sv. vere. Sv. vera je glavno sredstvo, je glaven pripomoček, s katerim naj šola mladino vzgaja. — Kajpak je poleg vere še več drugih pripomočkov, ki vsak po svojem pospešuje vzgojo: lep zgled vzgojiteljev, zgledi junakov in vrlih značajev iz zgodovine, prijazni opomini, primerno plačilo izrednej pridnosti in pravična kazen hudobije. Vsi ti pripomočki pa več ali manj izvirajo iz vere ter imajo svojo podlago v veri, tako da je vsekako resnica: glavno sredstvo vzgoje je vera!

Vero, resnice sv. vere pa je treba mladino še le učiti, učiti zopet z besedo. Beseda, jezik je tedaj tudi pri vzgoji velikega pomena, ker je ja orodje, s katerim

---

kaj radi škilijo tja na Nemško ter hajlajo pri vsakej priložnosti; kar je pa na Nemškem dobrega, tega pa ne vidijo: Idite vendar na Nemško in učite se od nemških učiteljev — spoštovati in pri vzgoji mladine vpoštevati tudi resnice sv. vere.

in po katerem si mladina pridobiva podlago in predpogoj dobre vzgoje. Kar smo tedaj rekli o pouku, velja tudi o vzgoji: Beseda govorjena in pisana je, četudi le posreden, vendar najpotrebnejši pripomoček, s katerim šola vzgojuje.

Tretji namen šole: narediti mladino takšno, da tudi zna in more hoditi pot v nebesa, je tako tesno zvezan z drugim, da ako šola zvrši drugega, je ob enem tudi zvršila tretjega. Dobro vzgojen in značajan človek je tudi veren, ker ravno vera je podlaga značaja; vera pa kaže pot v nebesa ter daje moč vztrajati na tej poti do končne zmage. Zato so tudi sredstva, s katerimi šola mladino uči »hoditi pot v nebesa« ista, s katerima vzgaja dobre značajne ljudi.

Iz tega, kar smo razmišljali o sredstvih, s katerimi šola zvršuje svoj namen, je razvidno, da beseda, govor ali jezik je prvo in neizogibno potrebno sredstvo tako pri pouku, kakor pri vzgoji za časno in za posvetno življenje. **Jezik je, recimo to še enkrat, orodje, s katerim šola poučuje in vzgaja, s katerim šola „mladino uči srečno svojo pot hoditi“.**

Ker je pa jezik, ker je beseda v šoli tolikega pomena, je pač jasno, da nikakor

ni vse eno, v katerem jeziku šola poučuje; da mora dobra šola biti le tista, da le tista šola more uspešno zvršiti svoj namen, ki rabi namenu svojemu najpripravnejši in najspodobnejši jezik!

Naj nam to pojasni nekoliko primer iz življenja.

Poglejmo v kovačnico. Kovač, močen kot orjak, stoji pri nakovalu, držeč v kleščah rdečo razbeljeno železo. Razbeljeno železo hoče raztegniti; stleči ga hoče in mu dati obliko, kakoršno potrebuje. Zato je kovač železo razbelil in z močno roko ga drži nad kovalom — kladva še potrebuje, in delo bo šlo gladko izpod rok. Dà, kladva še manjka. Kakšno kladvo pa bode kovač vzel: mar kladvo iz svinca? — Vsakdo potreče: s takim kladvom škoda vsakega truda!

Enako je pri vseh delih: krojač mora imeti dobro iglo — z zlomljeno iglo ne opravi ničesar. Mizar mora imeti brušeno oblo — s topim oblom se zastonj peha. Kmet, ki hoče orati ali vlačiti, mora imeti dobro uravnano oralo in celo brano; kosec mora imeti sklepano koso in žanjica brušen srp — drugače je delo mučno in vrh tega še na vse strani storjeno površno in pomanjkljivo. Z eno besedo: vsak rokodelc in vsak delavec mora imeti dobro orodje

in pripravno orodje za delo, katero hoče opraviti. Za vsako delo je treba drugega orodja — naj si pa bo orodje to ali ono: vselej mora biti pripravno in primerno svojemu namenu.

Vrnimo se k šoli. Naloga šole je, učiti in vzgojiti mladino tako, da si more prirediti srečno zemeljsko življenje in da more priti v nebesa. Orodje, ki ga šola v ta namen potrebuje, je beseda, je jezik — in umevno je, da ni vse eno, kateri jezik šola rabi. Nasprotno: od pravega in primerne jezika, s katerim šola poučuje, tedaj: od pravega učnega jezika je odvisen uspeh šole, sta odvisna pouk in vzgoja, ki ju mladini ima dati šola. Kakor rokodelc in sploh delavec z napačnim ali slabim orodjem ne more ničesar opraviti, enako je tudi šola, ki ima napačni, nepravi učni jezik, nerodovitna, nedelavna in zato slaba šola.

IV.

Učni jezik ljudske šole.

Ker je učni jezik za šolo tolikega pomena, je potrebno, da se s to točko bavimo natančneje. Pred vsem je potrebno vedeti, kaj je učni jezik. Veliko ljudi

je o tem izrazu čisto na nejasnem in mnogi niti ne vedó, da je učni jezik čisto nekaj drugega kakor učni predmet. Kaj je tedaj učni jezik in kaj učni predmet? — Učni predmet imenujemo vse tiste reči, katerih se otroci učijo v šoli. Krščanski nauk, branje, pisanje, računanje . . . vse te reči so učni predmet; tudi slovenski in nemški jezik sta na naši št.-Jakobski šoli učni predmet, ker se šolarji št.-Jakobske šole učijo slovenskega in nemškega jezika. — Učni jezik pa je tisti, v katerem učitelj šolarje uči; s katerim ž njimi govori in jim razlaga to, kar uči. Šola, v kateri učitelj z otroci govori slovenski, ima slovenski učni jezik; šola pa, v kateri učitelj z otroci govori nemški ali laški ali francoski, ima nemški ali laški ali francoski učni jezik. Tako je na šoli v Št. Jakobu do sedaj slovenski učni jezik, v tako imenovanih utrakvističnih šolah pa je slovenski učni jezik edino le v I. razredu (to je v 1. in 2. šolskem letu), in še tam ne za vse; od II. razreda naprej je pa skoraj na vseh utrakvističnih šolah že nemški učni jezik in so tam večinoma tudi trdi Nemci za učitelje.

Jezik, in sicer učni jezik je sredstvo, je orodje, s katerim šola uči in vzgaja —

zato mora tudi učni jezik, kakor vsako orodje, biti primeren in sposoben za svoj namen, to je: biti mora takšen, s kakoršnim šola otroke najlažje in največ more učiti ter vzgajati. Kateri pa je ta jezik? **To je edino in samo le materni jezik šolarjev!**

»Ali je res mogoče«, tako je govoril na II. štajerskem katoliškem shodu dr. Fr. Gutjahr, »ali je res mogoče, da bi pravično ni pametno misleč človek imel za vzor, za ideal takšno šolo, v katerej otroci niti prvega pouka nimajo v svojem materinem jeziku!« — Prvi pouk, slovenski stariši, je pouk v ljudski šoli, in ta pouk, pravi profesor dr. Gutjahr, mora biti v materini besedi šolarjev; vsak pameten in pravičen človek mora to priznati in le tisti, ki drugemu želi krivico ali ki ni pri pravi pameti, more zahtevati, naj se v ljudski šoli šolarji poučujejo v kakem tujem jeziku.

Je pa to tudi čisto jasna stvar, katero takoj uvidi vsakdo, ki ni slep in strasten. Saj menda ne bode potrebno še le na dolgo in široko dokazovati, da če hočem komu kaj dopovedati in če hočem, da me razume, mu moram to povedati v taki besedi, v kateri me razume. Kaj neki bi rekli vi, krščanski stariši, ko bi vam v nedeljo začel

pridigovati v latinskem jeziku? Najprej bi pač majali z glavami in bi rekli: no, ali so gospod znoreli ali kali, saj vendar vejo, da latinsko ne zastopimo. Ko bi pa le ne odjenjal vam latinsko govoriti, bi nazadnje pač rekli: e kaj bomo poslušali, ko ničesar ne razumemo — in popihali bi jo iz cerkve; saj je prazno poslušanje, če ga ne razumemo, bi rekli in bi šli.

Glejte, kar velja za vas, ki ste že odrastli in že pri pameti, to velja tudi in velja še veliko bolj za otroke, ki imajo še veliko manj pameti in ki še veliko manj vejo, kakor vi. Tudi šolarji morajo razumeti, morajo to, česar se naj učijo, zastopiti — drugače poslušajo zastonj in se ne naučijo ničesar. Zato se misijonarji, ki grejo med divjake oznanovat sv. vero ter med njimi ustanavljat šole, najprej naučijo jezik tistih ljudstev, ker vedó, da bi njihove pridige bile prazne in njihov pouk brezuspešen, če bi pridigovali in učili v tujem jeziku. Zato imajo vsa ljudstva v svojih šolah za učni jezik svoj materni jezik in ni še bilo slišati, da bi kje na celem svetu Nemec svoje otroke poučeval s slovenskim jezikom, Lah pa z nemškim ... Uk je sploh težak; posebno nekateri otroci — in njih število ni ravno

majhno — se učijo le z veliko težavo, sila počasno. Kaj pa še le potem, če otrok tega, česar se naj uči, niti ne zastopi? To potem ni več uk, to je brezumna dresura, brezumno navajanje, kakor navajamo tudi živali, da izgovarjajo nekatere besede, četudi jih ne umejo.

Učni jezik ljudske šole mora biti materni jezik šolarjev zato, ker šolarji ta jezik zastopijo ter vsled tega zastopijo tudi pouk in se lahkeje in več učijo. Pouk v kakem drugem, otrokom še tujem jeziku je šolarjem neumljiv, zato sila težaven in več ali manj brezuspešen. **Šolar mora umeti učitelja, učitelj pa šolarja!**

S tem nikakor ne trdim, da bi se otroci v ljudski šoli ne smeli učiti nobenega drugega jezika, izven materinega. Nasprotno priznavam, da je vsled dejanskih razmer včasih koristno, da se šolarji poleg svojega materinega jezika učijo tudi še drugega, — a učni jezik mora vselej in po vseh ljudskih šolah bitile materni jezik šolarjev, drugi jezik pa naj se uči kot učni predmet. Tako je za nas koroške Slovence dobro in koristno, če znamo tudi nemški; zato je čisto prav, da se v naših ljudskih šolah otroci učijo tudi nemškega jezika — ni pa prav, da je po

naših šolah nemški jezik učni jezik; ni prav, da v naših ljudskih šolah učitelji otroke poučujejo s pomočjo nemškega jezika — in ni prav in gorostasna krivica je, da so na naših ljudskih šolah, katere obiskujejo skoraj izključno le slovenski otroci, trdi Nemci za učitelje! Kako naj otrok zastopi tuj jezik, katerega še nikoli ni slišal — in kako naj zastopi trdonemškega učitelja in kako naj trd Nemec zastopi trdoslovenskega otroka? In vendar je tako za pouk kakor za učenje neobhodno potrebno, da se učitelj in učenec eden drugega zastopita.

Ravno tako zahteva tudi vzgoja za slovenske šolarje slovenski učni jezik. Vzgoja mora pred vsem vplivati na srce in na voljo otrokovo. Vsakdo pa bo priznal, da le beseda, katero razumem, najde pot k srcu, beseda pa, ki mi je neumljiva, gre k večjemu do ušes in skozi ušesa; do srca ne seže in ne more seči, ker nikdar ni prisrčna.

»Pač srcu le domači glas
Mehko se in sladko prilega;
On srcu pravi ves izraz
In spet mogočno k srcu sega!«

— resnično peva S. Gregorčič.

Sv. cerkev upošteva to dejstvo: zato pri svojem pouku povsod, kjer ima proste roke, rabi edino le materni jezik poslušateljev; tako dela v šoli in tako dela tudi v cerkvi. Ko je svoj čas bivši naš deželni predsednik Schmidt-Zabiérow od tedanjega škofa Petra Fundra zahteval, naj vpelje v slovenske šole nemški ali dvojezičen katekizem, mu je škof odločno odgovoril: »Die Religion ist mir zu heilig, als daß ich sie zu Germanisierungs-Zwecken gebrauchen ließe« (»vera mi je preveč sveta in ne pustim je rabiti za ponemčevanje«). Istotako je naš kn. šk. ordinarijat lani, ko je deželni šolski svet za nekatere šole zahteval tudi za krščanski nauk nemški učni jezik, to odločno odklonil. — Enako bi morala govoriti in delati tudi ljudska šola, ki nima namena Slovence ponemčiti, ampak je poučevati in vzgajati, kar je mogoče, kakor smo slišali, le s pomočjo materinega učnega jezika.

V.

Naša šola razdeljena.

Meseca julija 1903 je prejel krajni šolski svet št.-Jakobski naslednji odlok:

»C. kr. deželni šolski svet je z odlokom dné 17./6. 1903, št. 1275/D š. s., glasom § 6.

državne šolske postave z dné 14./5. 1869 in vsled sklepa seje dné 5./6. 1903 o jezikovni uredbi ljudske šole v Št. Jakobu sledeče ukrenil:

1. Ljudska šola v Št. Jakobu v Rožu naj se razdeli v slovensko-nemško in v slovensko šolo.

2. V slovenski šoli naj se nemščina kot učni predmet poučuje v večji meri od 3. šolskega leta, in sicer v 3., 4. in 5. šolskem letu po 3 ure, v 6., 7. in 8. šolskem letu pa po 4 ure na teden.

3. Nemščina naj se od 3. šolskega leta kolikor mogoče poučuje s pomočjo nemškega učnega jezika.

4. Pri nazornem nauku v 2. in pri ponavljanju realij in računanja od 3. do 8. šolskega leta je dovoljeno rabiti deloma slovenski, deloma nemški učni jezik.

5. Da otroci ne bi bili preobloženi z ukom, je dovoljeno od 3. šolskega leta izpustiti po eno uro risanja in telovadbe.

6. Postavni zastopniki slovensko šolo obiskujočih otrok se smejo izjaviti, da se njihovi otroci od 3. šolskega leta nemščine kot učnega predmeta ne bodejo učili. — To izjaviti pa je dovoljeno le ob začetku šolskega leta pri šolskem vodji bodisi pismeno

ali ustmeno; ta izjava velja potem za celo šolsko leto.

7. V slovensko-nemški šoli je v 1. šolskem letu pouk s pomočjo slovenskega učnega jezika, ob enem pa je v nazornem in jezikovnem nauku šolarje vpeljati v nemški jezik. V 2. šolskem letu naj se iste vaje nadaljujejo in naj se preide k porabi nemškega učnega jezika. V 3. šolskem letu je poučevanje večinoma, od 4. šolskega leta naprej pa izključno v nemškem jeziku.

8. V slovensko-nemški šoli naj se od 3. šolskega leta slovenski jezik kot učni predmet poučuje po 3 ure na teden.

9. Da otroci ne bi bili preobloženi s poukom, je dovoljeno od 3. šolskega leta izpustiti po eno uro risanja in telovadbe.

10. Postavni zastopniki slovensko-nemško šolo obiskujočih otrok smejo izjaviti, da se njihovi otroci od 3. šolskega leta slovenščine kot učnega predmeta ne bodejo učili. To izjaviti pa je dovoljeno le ob začetku šolskega leta pri šolskem vodji, bodisi pismeno ali ustmeno; ta izjava velja potem za celo šolsko leto.

11. Razdelitev zdajne petrazredne šole v Šent-Jakobu v slovensko in slovensko-nemško šolo naj se zvrši začetkom šolskega leta 1903/1904.

Število razredov vsake šole bo določilo število otrok, ki bodo oglašeni za to ali ono šolo . . . . .

Proti temu odloku ima občinsko predstojništvo Št. Jakob v Rožu pravico se pritožiti na c. kr. ministerstvo za uk in bogočastje potom c. kr. okrajnega in c. kr. deželnega šolskega sveta, in sicer tekom 14 dni od dné vročitve, kateremu rekurzu pa c. kr. deželni šolski svet z ozirom na javne koristi ne more prisoditi moči, da bi oviral izvršitev tega odloka.«

S prvo točko navedenega odloka je c. kr. deželni šolski svet petrazredno šolo razdelil v dve šoli! Kaj takega še menda ni storil nobeden šolski svet na celem svetu — in če se je to kje zgodilo, so gotovo bili merodajni tehtni vzroki; pri nas v Št. Jakobu so šolo raztrgali brez vsakega, le količkaj uvaževanja vrednega vzroka. Zdržim se o tej reči daljne kritike, ker se bojim, da bi prišel pretrdo. Ne morem pa se zdržati, da ne bi povedal šolskim oblastim v obraz, naj mi to zamerijo kakor hočejo: da razdelitev petrazredne šole v dve tri-, oziroma v eno tri- in eno dvarazredno šolo, **in sploh razdelitev vsake šole je pedagogiška nesmisel in krivica šolarjem in starišem.** To spoznati

ni potreba nikake učenosti; zdrava pamet in pravična volja zadostujete — kajti vsakemu pametnemu človeku je jasno, da se šolarji v petrazredni šoli več naučijo, kakor v dva- ali trirazredni šoli. Znano je namreč, da sta v manjrazrednih šolah navadno po dva oddelka; že ta delitev razredov v oddelke povzročuje, da ima vsak odderek v uri prav za prav le pol ure res uspešnega, intenzivnega pouka — kajti učitelj se obenem ne more pečati z obema oddelkoma; enega mora več ali manj zanemariti, četudi mu dá pismo nalogo. Pa tudi to je istina, da je pouk tem lažji in tembolj uspešen, tembolj ko so otroci istega razreda enaki po starosti in znanji. Zato pa je krivično večrazredno šolo deliti v manjrazredne — in če to dela šolska oblast, katere dolžnost je skrbeti za to, da se otroci največ kar mogoče naučijo, kaj naj rečemo k temu?

V »Kärntner Landbote« sem nedavno bral, da imajo nekje na nemškem Koroškem dve šoli, ki niste daleč ena od druge, eno trirazrednico in eno enorazredno šolo. Nekaj časa sem pa na enorazrednico nočejo dati učitelja in otroci iste šole so prisiljeni hoditi v trirazredno šolo. In vzrok, zakaj šolska oblast tako dela? »Ker se otroci na trirazredni šoli več naučijo, kakor

na enorazredni!« To pa sevé velja samo za nemške otroke ali kaj? Pri slovenskih otrokih je drugače: v enorazredni šoli se ti naučijo veliko več, kakor v tri- ali petrazredni šoli; zato je deželni šolski svet tri-razredno šolo v Šmihelu in ono v Globasnici, in sedaj petrazredno šolo v Št. Jakobu razdelil v dve manjrazredni šoli. Ali pa bo nazadnje vendar le res, da nas Slovence hočejo imeti nevedne?! Slovenski stariši: kaj pa vi rečete k temu? In pred vsem: ali bodete res pripustili, da se vaša petrazredna šola raztrga v dva- in trirazredno šolo? Pomislite, da, če se to zgodi, bodejo vaši otroci, ki zdaj hodijo v peti razred, morali iti nazaj v tretji, oziroma drugi razred, oni iz četrtega in tretjega bodejo šli v drugi, in oni iz tretjega in drugega pa v prvi razred! Zares, to bode napredek, ki se ga bodejo sramovali še šolarji, kajti gotovo ni lepo iti iz višjega razreda nazaj v nižjega.

VI.

Slovensko-nemška ali utrakvistična šola?

Šoli, kateri je deželni šolski svet ukazal razdeliti št.-Jakobsko petrazrednico, imenuje ta: slovensko-nemško in slovensko

šolo. Jaz trdim, da ne ena ne druga ne zasluži tega imena. Toda oglejmo si obe šoli, da ju spoznamo; končna razsodba bode potem lahka.

Kako je s tako imenovano slovensko-nemško ali utrakvistično šolo? Kakšna bode po prej navedenem odloku c. kr. deželnega šolskega sveta?

Sklepati po izrednem šolskem popisovanji od 3. do 12. februarja letošnjega leta, bode, ako se ne uštevajo tuji otroci (otroci delavcev pri zgradbi železnice), na utrakvistično šolo prišel samo eden razred, k večjemu dva. Vzemimo pa, da se bodejo uštevali tudi tuji otroci: tedaj pridejo na utrakvistično šolo tri razredi. Na te tri razrede se razdeli 8 šolskih let tako, da pride na I. razred 1. in 2.; na II. razred 3. in 4.; na III. razred pa 5., 6., 7. in 8. šolsko leto.*

Poglejmo naprej, kakšen bo učni jezik v posameznih razredih takošne utrakvistične šole.

Glasom 7. točke prej naznanjenega odloka c. kr. deželnega šolskega sveta bode v utrakvistični šoli **samo v I. razredu slovenski učni jezik, in še tu ne zavsem;**

---

* Po učnem redu za ljudske šole na Koroškem.

kajti učitelj mora že otroke, ki so še le začeli v šolo hoditi, učiti nemškega jezika! V I. oddelku II. razreda je **večinoma**, v II. oddelku in v III. razredu pa **izključno nemški učni jezik**. Po domačem rečeno: na utrakvistični šoli, kakoršno hočejo sedaj napraviti iz št.-Jakobske šole, bodejo učitelji že otroke, ki še le začenjajo v šolo hoditi, začeli nemški učiti in že v II. razredu bodejo z otroci govorili nemški in je bodejo poučevali s pomočjo nemškega jezika. Slovenske otroke, ki od doma znajo in zastopijo samo slovenski, že ko hodijo v šolo še le 3. in 4. leto, tedaj slovenske otroke, ki so še le v 8. ali 9. letu, poučevali bodo s tujim, nemškim učnim jezikom. No, to pojde pa dobro! Pomnite dobro: učni jezik je tisti jezik, v katerem učitelj s šolarji govori, ko jih uči in jim razlaga n. pr. računanje, zemljepis, prirodopis itd.

Prvi nasledek tega, da je na utrakvističnih šolah že od II. razreda naprej nemški učni jezik, je ta: da na utrakvističnih šolah na Koroškem izven abecednika in katekizma ni nobene slovenske knjige, in da ste že **dve tretjini** abecednika nemški! Samo na tistih utrakvističnih šolah in tisti otroci, za katere stariši zahtevajo, da naj se učijo 3 ure na teden slovenski, imajo slovensko

berilo. Druga posledica teh razmer je, da so skoraj po vseh utrakvističnih šolah z dvema ali tremi razredi v II. in III. razredu učitelji, ki so ali trdi Nemci ali pa taki slovenski odpadniki, ki samo za silo zastopijo kako slovensko narečje, o slovenskem pismenem jeziku pa nimajo nobenega pojma, ker se ga nikoli niso učili.

Zato je že leta 1899 v seji deželnega zbora dné 23. marca rekel posl. Grafenauer: »Na utrakvističnih šolah se slovenski materni jezik ne poučuje v toliki meri, v kolikor bi to po pameti in postavi bilo potrebno in pravično. Saj nimamo niti (slovenskih) učnih knjig; kako pa se naj otroci v šoli učijo jezika, če ni potrebnih učnih knjig. G. deželni šolski nadzornik je rekel, da so v tej zadevi že bili dogovori z c. kr. učnim ministerstvom — toda do danes ni čutiti nobenega uspeha; vsaj jaz ne vem ničesar o tem, ali bomo za naše šole sploh kdaj dobili utrakvistične knjige, kakoršne smo prej kedaj že imeli.« — Tedaj že pred petimi leti je c. kr. deželni šolski svet se dogovarjal z naučnim ministerstvom gledé slovenskih knjig za utrakvistične šole — knjig pa še do danes ni. Izven dveh so sedaj vse šole na slovenskem Koroškem ali utrakvistične ali pa čisto nemške: knjig

za te šole pa ni! Le pogledjte tja v Rožak; ondotna šola se mnogim zdi za vzor utrakvistične šole, tako da so nekateri št.-Jakobčani se izjavili, da hočejo imeti takšno šolo, kakoršna je v Rožeku: **tam izven tretjine abecednika nimate nobene slovenske knjige in niti gospodičina učiteljica II. razreda, niti gosp. učitelj III. razreda ne znata slovenski!** In tako je na vseh utrakvističnih šolah, izven na nekaterih, kjer so stariši dovolj odločni, da za svoje otroke posebej zahtevajo tudi one tri ure slovenskega pouka, ki so na teh šolah milostno dovoljene.

Sedaj naj mi pa še pride kdo s trditvijo: utrakvistične šole so prave šole! Ne, utrakvistične šole so za nič; to sploh niso šole, niso učilnice — to so naprave, v katerih se učitelji in otroci ne učijo, ampak le dresirajo, prav kakor dresiramo živali. Brez zastopnosti, brez razuma in spoznanja si morajo vtepati v glavo razne učne predmete, kateri so brez vsega pomena za življenje zato, ker jih šolarji ne zastopijo.

Rekli smo prej, da dobra šola mora delati z dobrim orodjem, to je: prava šola mora učiti s takim učnim jezikom, katerega šolarji razumejo. Otrok se namreč more učiti le tedaj, če učenika zastopi in učenik

more le tedaj uspešno poučevati, če poučuje v jeziku, ki je šolarjem znan. — Tudi pošteti Nemci so tega prepričanja ter nam ne odrekajo slovenskih šol. Tako so naš mil. g. knezoškof l. 1899. rekli v deželnem zboru: »Ne gledé na to, kar je trdil poslanec Muri o 97⁰/₀ slovenskih šolarjev, sem jaz mnenja, da ima otrok pravico do tega, da najprej dobi pouk in oliko v svojem materinem jeziku!« — Katoliški nemški list »Grazer Volksblatt« je dne 20. decembra 1900 pisal: »Če človek z mirno krvjo in brez strankarskega sovraštva presoja uspehe (slovenske) šole v Št. Rupertu pri Velikovcu ter je primerja z onimi, ki je dosežejo pri večinoma čisto slovenskih otrokih šole samo z nemškim učnim jezikom, mora brezpogojno dati prednost prvej (= šoli v Št. Rupertu, ki ima slovenski učni jezik).

Pri že prej omenjenem popisovanji šolarjev meseca februarja l. l. so se nekateri stariši izrekli za tako šolo, v kateri se otroci učijo slovenski in nemški; rekli so, da hočejo utrakvistično šolo, kakoršna je bila tedaj, ko so oni hodili v šolo pred 15. do 20. leti. — To je nekaj drugega! Tiste šole so bile res utrakvistične šole: imele so res dvojezičen pouk in tudi dvojezične knjige. A dandanašnji jih ni več, ker ni več

dvojezičnih knjig, in ker — tudi ni več dovolj takih učiteljev, ki bi hoteli in mogli dvojezično poučevati — in ker nam naš deželni šolski svet ne privošči resnično utrakvističnih šol. Šole, ki se dandanes po krivem imenujejo utrakvistične, so v resnici nemške in ponemčevalne šole. Zato pa te šole ne veljajo in naš bojni klic: **proč z zdanjimi utrakvističnimi šolami!** — se mora razlegati po vsi slovenski Koroški! Če ne vržemo utrakvističnih šol in jih ne pokopljemo prej, bodejo pa utrakvistične šole pokopale nas!

VII.

Slovenska šola.

Proč s takoimenovanimi utrakvističnimi šolami! Za nas koroške Slovence je edino **prava** šola tista, katero deželni šolski svet imenuje: slovensko šolo! — Prej ko pa dalje govorim, se mi zdi neobhodno potrebno določiti, kaj je slovenska šola. Kakor se namreč z zlagano besedo: »utrakvistična šola« preslepi mnogo ljudi, enako so jih tudi z besedo: »slovenska šola« že mnogo oplašili ter pridobili

za nemčursko šolo (nemčurska šola, to bi bilo najbolj primerno ime šoli, katero sedaj po krivici imenujejo utrakvistično ali slovensko-nemško šolo).

Zakaj se tedaj zdajna št.-Jakobska šola imenuje slovenska šola? Nikakor zavoljo tega, ker se v tej šoli uči vse samo slovenski in nič nemškega: to ni res! Ampak slovenska se naša šola imenuje zato, ker ima slovenski učni jezik, t. j.: ker morajo vsi gg. učitelji, ki učijo na tej šoli, znati slovenski in morajo otroke učiti in ž njimi govoriti slovenski, ne pa nemški ali laški. Ni pa res, poudarjam to še enkrat, da bi se na št.-Jakobski šoli, kakoršna je sedaj in kakoršna bode po že večkrat imenovanem odloku deželnega šolskega sveta tudi zanaprej, ni res da bi se na tej šoli ne učilo skoraj nič nemškega — **marveč res je, da se na tej šoli uči in se bode tudi zanaprej učilo veliko več nemškega, kakor se na nemčurskih šolah uči slovenskega!**

Slovenski stariši, jaz ne pretiravam in vam ne govorim laži, kakor mnogi, ki vam usiljujejo nemčursko šolo. Le pogledjte sami! Preberimo še enkrat odlok c. kr. deželnega šolskega sveta z dné 17. junija 1903, števil.

1275, v kolikor se tiče slovenske šole, in videli bode, da govorim resnico.

1. Po tem odloku je nemščina učni predmet začeniši s III. razredom, in sicer v III. in IV. po 3, v V. razredu pa po 4 ure na teden. (Na nemčurski šoli je slovenščina učni predmet vseskozi le 3 ure na teden.) V III. in IV. razredu se tedaj uči nemški jezik vsak teden 3, v V. razredu pa vsak teden 4 ure. Že to bi bilo precej, kajti krščanski nauk n. pr., ki je menda pač veliko bolj potreben, kakor nemški jezik, ima v vseh razredih samo po dve uri na teden.

2. To pa še ni vse. Točka 4. navedenega odloka pravi: »Pri nazornem nauku v 2. in pri ponavljanju realij in računanja od 3. do 8. šolskega leta je dovoljeno rabiti deloma slovenski, deloma nemški jezik«. — Po domačem bi se to reklo tako: **vrh** onih treh, oziroma štirih ur na teden, katere se nemški jezik uči od 3. šolskega leta naprej, se **nazorni nauk uči že v II. razredu pol slovensko in pol nemško**; od 3. razreda naprej se otroci **vrh onih treh**, oziroma štirih ur na teden, katere se učijo nemškega jezika, **računati** učijo najprej slovensko, potem pa to, kar

so se slovenski učili, **ponavljajo slovensko in nemško**; ravno tako se učijo od 3. razreda naprej **zgodovino, zemljepis** (geografijo), **prirodopis** (nauk o živalstvu, rastlinah in rudah), **prirodoslovje** (fizika) najprej v slovenskem jeziku, potem pa to, kar so se slovensko učili, kar tedaj **zastopijo, ponavljajo slovensko in nemško**.

Če pouk, kolikor ga je na slovenski šoli v slovenskem **in** nemškem jeziku, razdelimo na ure, tako pridejo na II. razred **3 ure na teden** nazornega nauka; na III. razred pride **10 ur na teden**: 3 ure nemščine, 4 ur računanja in po 1 uro zemljepisa, prirodopisa in izražanja misli; na IV. razred pride **11 ur na teden**, namreč 3 ure nemščine, 4 ur računanja in po 1 uro pouka v realijah (zgodovina, zemljepis, prirodopis in prirodoslovje); na V. razred pride **16 ur na teden**, namreč: 4 ur nemščine, 5 ur računanja in po 2 uri (oziroma 1 uro) pouka v realijah.

Številke, ki sem jih tu navedel, sem povzel iz učnega načrta za ljudske šole, kakor ga je določil c. kr. deželni šolski svet l. 1890. dné 26. sept. in po prej imenovanem odloku istega c. kr. deželnega šolskega sveta z dné 17. junija 1903 za št.-Jakobsko

šolo. Kdor noče verjeti mojim besedam, naj se prepriča sam: navedena odloka dam na razpolago vsakemu, ki ju želi videti.

Kdor ni slep in ni gluh in pred vsem: kdor ni zagrizen sovražnik vsega slovenskega sploh, mora pripoznati, da je v naši št.-Jakobskeji šoli čisto dovolj nemščine! Ob enem mora pa tudi vsak pameten človek pripoznati: da naša šola je ista šola, v kateri se otroci učijo slovensko in nemško, tako, kakor mnogi hočejo: pol slovensko in pol nemško. Zato držimo našo slovensko, petrazredno šolo z vsemi močmi in ne pustimo je trgati!

VIII.

Najprej slovensko, potem nemško!

Slavnoznaní češki vzgojeslovec J. Komenský, ki je živel od l. 1598. do 1671., piše v svoji knjigi »Didactica magna«: »Koga učiti tujega jezika prej, ko zna svoj domači (materni) jezik, je ravno tako, kakor fanta učiti jahati, prej da zna hoditi«.

Poglejmo, kaj se pravi: »otroka učiti jahati, prej da zna hoditi«. Posadimo enoletnega fantiča na konja. Kaj ne, to gre dobro: v enem mesecu že, gotovo pa v enem letu bo fant že znal jahati, da ga je

veselje gledati? Vi se mi smejite! Ali mar ne verjamete, da bi dveletni fant ne mogel jahati? — Pa nazadnje imate prav. Meni se tudi zdi, da dveletni otok niti na konju ne more sedeti, ne da bi mogel že jahati. Saj ga niti noge ne nesó in še po ravnem se opoteka in telebne zdaj na to, zdaj na drugo stran — kaj pa še le na konji! Poskusimo drugače. Ko je fant eno leto star, začnimo ga po malem učiti jahati: posadimo ga na konjička in držimo ga, da ne zdrsne na tla. Tako — lepo počasi — — v enem, ali vsaj v dveh letih pa bo vendar šlo! Triletni otroci, če so drugače zdravi, že prav dobro hodijo — kako je pa z našim fantom, ki smo ga že tako zgodaj učili jahati?

Le pogledjte ga: še tedaj, ko konjiček stoji, se sam ne more vzdržati na njem: če ga ne držite vam pade raz konja. Z jahanjem ni nič — kako je pa s hojo? Hoditi pa vendar zna! Sevó da mora znati: saj se hoditi nauči vsak otrok sam; hoditi ja že vsak zna od doma, kaj bi se tega še učil! Naš fantek, ki se je že dve leti učil jahati, bo pač znal hoditi, kakor nobeden!? — O pač, hodi res, hodi; a kakšna je njegova hoja! Jojmene! Noge sključene in krive, kakor pravcate turške sablje — in hoja? Prav, kakor bi se valil

neroden valjar čez njivo, tako se fant va-guta sem ter tja, prav počasi in okorno — —

Vidite, krščanski stariši: to se pravi, »otroka učiti tujega jezika, preden zastopi svoj materni jezik« — to se pravi, »otroka siliti z nemščino, preden zna svoj slovenski materni jezik! **Tako pa delajo vsi oni stariši, ki svoje otroke tiščijo v utrakvistično šolo.** Tam v utrakvistični šoli so otroci prisiljeni učiti se nemškega jezika, preden znajo svoj materni jezik: saj imajo samo nemške učne knjige in večinoma tudi trdo nemške učitelje. Zato se otroci v utrakvistični šoli navadno ne naučijo ne hoditi in ne jahati, to je: ne naučijo se nemškega in tudi ne slovenskega jezika. (Izjema je le tam, kjer je več nemških otrok vmes; tam se otroci eden od drugega naučijo nemški in potem gre sevé tudi v šoli vse boljše.)

Škof A. M. Slomšek pravi o utrakvističnih šolah: »Le nemško, le nemško na ves glás upijejo naši nemškutarji, pa ne pomislijo, da je slovensko mladino po nemško učiti ravno toliko, kakor prazno slamo mlatiti: veliko ropotanja pa malo zrna. Tako (nemško) izšolana mladina je na pol surova jed: ni Slovenec pa tudi ne pravi

Nemec; vsakega pol ploda, pa malo pridnega!« Ali ni tako? Dà, dà! Šolarji, ki pridejo iz naših nemških šol, so res kruljevi: ne znajo ne hoditi, ne jahati — ne znajo ne slovensko in ne nemško! In ker smo mi Slovenci na Koroškem vsi tako izšolani, se nam vsi smejiijo in nas imajo za neumne bindišarje: ker nismo ne tič ne miš in ne znamo ne hoditi ne jahati! Zato: **proč z utrakvistično šolo!!**

IX.

Kaj pa pravijo nasprotniki slovenske šole?

A. Nemščina je potrebna, pravijo; nemški se pa otroci naučijo le v utrakvistični šoli. Prvič ni res, da bi se otroci v utrakvistični šoli res naučili nemški! Ko bi to bilo res, zakaj morajo iz Podgorjan in od drugod, kjer imajo utrakvistične šole, dati svoje otroke med Nemce služiti, da se tam naučijo nemški? — Drugič nemščina še davno ni vse in ni najpotrebnejše, kar mora človek znati. Ko bi nemščina sama še storila človeka srečnega, zakaj pa je največ beračev, ki beračijo z nemškim jezikom? Izmed 100 beračev, ki pridejo prosit vbogajme, jih gotovo še tukaj med nami Slovenci 80 prosi v nemškem jeziku. Ne

bodite tako abotni: samo znanje nemškega jezika še nobenega ni storilo srečnega. Da boš srečen, moraš znati več, ne samo nemško blebetati — in moraš pred vsem biti pošten in priden. — Končno pa, kakor sem že prej rekel, nikakor ni res, da bi se v slovenski šoli ne učili nič ali premalo nemškega. Lahko imenujem šolarje iz št.-Jakobske slovenske šole, ki znajo več nemškega jezika kakor mnogi, ki so hodili v utrakvistično šolo in niso šli med Nemce učiti se nemščine.

B. Če človek nemški zna, pravijo, pride lahkkejše naprej! Dà, lahkkejše pride naprej — a ta naprej priti ima posebno za kmečki stan veliko več slabih kot dobrih strani. Prašam vas, ali je za kmeta res bolje, da njegovi in njegovih gostov otroci pridejo naprej v mesto, med tem ko kmet doma nima niti toliko poslov, da bi mogel le za silo obdelati svoje polje? Ali je res bolje, da pridejo otroci naprej od doma, izpred oči svojih starišev in varhov — v tujino, domu pa kot prislužek, dostikrat kot edini prislužek, ki si ga od nemške mestne službe pridobijo, leto za letom pošiljajo kaj »malega« — na občine pa zdaj iz porodnišnice, zdaj iz bolnišnice prihajajo računi in plačilni ukazi — sevé:

ker se z nemščino pride vse lažje naprej ali kaj? In ali je bolje, da Slovenci svoja mlada leta, ko imajo še čile kosti in trdne kite, preživijo v službi za mesto, v službi za tujca — na stare dni pa se izdelani in pohabljeni, kot slabotni in bolehní starčki vrnejo domu — zobat slovenski kruh, ki je prej za mlade zobe bil preboren, pretrd, prečrn in neukusen? — Slovenci! ne dajmo se varati in bodimo pametni: dobro je, če znamo nemški — a sama nemščina nam ne pomaga in revež je in ostane, kdor se ni nič drugega učil. Kdor pa se je v šoli naučil najpotrebnejših reči za življenje: pisati, brati, računati — in pred vsem: krščansko živeti — srečen bode in prav dobro bo tudi brez nemščine prišel naprej. Sicer pa še enkrat ponovim, kar sem zatrjeval že toliko in tolikokrat, da se mi Slovenci nemščine nikakor ne branimó in da odločno zahtevamo, naj se tudi v naših slovenskih šolah nemščina poučuje kar največ mogoče.

C. Pa pri vojaki, pravijo, tam je pa le revež vsak, ki ne zna nič nemški! — O tem res ne morem govoriti iz lastne izkušnje, povem pa, kar sem slišal od drugih. Ko sem bil še v Celovcu za kaplana, me je večkrat obiskal vojak iz spodnje Ko-

roške. Fant od doma ni znal prav nič nemški, četudi je hodil v utrakvistično šolo. Prašal sem ga: no, kako je pa pri vojakihi? Ali se ti kaj težko godi, ker ne znaš nemški? »Prve mesece je bilo res hudo,« mi je odgovoril, »sedaj pa mi gre prav dobro. Ubogati je pri vojakihi glavna reč; kdor zna ubogati, tistemu ni posebno hudo. Od začetka je hudo povsod, posebno še pri vojakihi, pa ne le za Slovence, ampak tudi za Nemce.«

Odličen Nemec,* ki je pri vojakihi bil desetnik, mi je rekel: »Ko bi še enkrat prišel k vojakom, izbral bi si same slovenske vojake; četudi Slovenec ne ume nemške besede, ti vendar tako pazi in tako gleda na vse, kar mu pokažeš, da najpotrebnejše reči zna prej, kakor marsikateri Nemec«. Tako je: brihtnemu fantu, ki je ob enem ponižen ter zna ubogati, se pri vojakihi nikdar ne bode godilo slabo, četudi ne bi znal besedice nemški — malopridnež pa in lenuh je revež, dasi bi znal vse jezike; potepa nikjer ne hvalijo in nikjer mu ne nudijo cukrčkov, najmanj pa pri vojakihi.

---

* Če kdo želi vedeti ime, mu ga povem, da se sam lahko prepriča, ali govorim resnico ali ne.

D. Tisti pa, ki grejo študirat, morajo pa vendar-le znati nemški, pravijo drugi. — To je v toliko res, da kdor hoče iti študirat v Celovec ali pa v Beljak, mora znati nemški — toda ali so samo v Celovcu in Beljaku latinske šole? Za Slovence sploh bolj kaže, da bi hodili študirat v Ljubljano ali pa v Kranj ali pa v Celje; tam vsaj za skušnjo ni potreba znati toliko nemščine, kakor v Celovcu in pa v Beljaku, kjer je ves pouk čisto nemšk. Druga reč je pa ta, da se tudi na utrakvističnih šolah, katere obiskujejo samo slovenski otroci, šolar ne nauči toliko nemščine, da bi v Celovcu ali v Beljaku mogel napraviti izkušnjo za latinske šole. Tudi z utrakvistične šole mora vsak prej iti v mesto učiti se nemščine, potem še le more iti k skušnji.

X.

Zahtevajmo šole s slovenskim učnim jezikom.

Nemški znati ni še vse; dobro je, če kdo zna tudi nemški, kakor je sploh dobro znati več jezikov, vendar samo znanje nemškega jezika človeka še ne stori srečnega. Saj imajo Nemci ravno tako berače, kakor je imamo mi Slovenci. Ker nemški

znati ni še vse, ne more biti kaj prida taka šola, v kateri se najbolj in skoraj edino gleda le na nemščino, drugi predmeti pa se zavoljo nemščine zanemarjajo — ampak dobra šola je le tista, v kateri se z enako skrbjo in enako mero poučujejo vsi za srečno življenje potrebni predmeti. Kakor smo brali v »Miru« z dné 17. decembra 1903, je naš g. deželni šolski nadzornik sam o utrakvističnih šolah rekel, »da so samo le gledé nemščine imena vredne, v drugih predmetih pa se nič ne doseže.« Tedaj nekaj nemščine se v utrakvističnih šolah še naučijo, drugega skoraj nič — in vendar nemščina še davno, davno ni vse! **Zato pa utrakvistične šole za nas Slovence niso**, in potrebno je, da se jih znebimo prej ko prej! Za nas je **edino prava šola** le tista šola, v kateri je slovenski učni jezik, v kateri se pa tudi nemški jezik uči največ kar mogoče. Le tista šola je za Slovence prava, v kateri učitelj govori z otroci tako, da ga otroci zastopijo, namreč slovenski. To pa je le na istih šolah, ki imajo slovenski učni jezik! **Zato v boj za ljudske šole s slovenskim učnim jezikom!**

Posledice razdelitve

petrazredne šole v Št. Jakobu v dve šoli.

Ker vsled razsodbe učnega ministerstva pritožbe občine Št. Jakob v Rožu na upravno sodišče proti razdelitvi šole ne zabranjuje njene razdelitve, bode s šolskim letom 1904/5 št.-Jakobska petrazrednica razdeljena v dve šoli: v eno slovensko in eno utrakvistično šolo. »Število razredov vsake šole bo določilo število otrok, ki bodo oglašeni za to ali ono šolo« — tako določa 11. točka odloka c. kr. deželnega šolskega sveta z dné 17. junija 1903, št. 1275.

V najkrajšem času, še v tem mesecu, bode vi, št.-Jakobski stariši, sami odločili, katera šola bode dobila več razredov: ali slovenska ali pa nemčurska. Dasi razdelitve šole ne morete zavsem zabraniti, posebno za letos ne, ker je toliko tujih, barabarskih otrok, je vendar v vaši moči, kljub vsemu pritisku in kljub tujim otrokom, slovenski šoli že

letos pridobiti najmanj tri, mogoče pa tudi štiri razrede. Potrebno je le, da, ko bode pri vpisovanju šolarjev prašani: v katero šolo hočete dati svoje otroke, **kratko in brez vsega besedičenja ter odločno odgovorite: v to šolo, kakoršna je zdaj!** Krščanski stariši! Zavedajte se svoje dolžnosti ter ostanite tudi zanaprej trdni, neomahljivi in verni Slovenci!

Da za nas Slovence utrakvistična šola ne velja, to sem dokazal že prej. V utrakvistični šoli je učni jezik nemški in tudi učitelji so deloma trdi Nemci, tako da otroci, trdi Slovenci, pouka ne umejo. Odtod pride, da je moral celo naš deželni šolski nadzornik Palla priznati, da v utrajkvističnih šolah se otroci naučijo le nekaneemščine, drugega pa skoraj nič!

Dokazal sem tudi, da za nas Slovence je edino prava ljudska šola le tista, ki ima slovenski učni jezik, to pa zavoljo tega, ker v taki šoli otroci pouk zastopijo, se tedaj lažje in več učijo, in ker se v taki šoli naučijo tudi vsaj toliko nemščine, kakor v utrakvistični šoli.

Sedaj vas hočem še opozoriti na posledice razdeljene šole; pokazati vam hočem, kaj vse bo prišlo od tega, ker bo šola razdeljena.

Razdelitev šole je škodljiva na vse strani in ne koristi prav nikomur: ne nemčurjem, še manj pa nam Slovencem!

Razdelitev šole je škodljiva nemčurjem in nam Slovencem prvič radi tega, ker je pač vsakemu jasno, da se otrok v petrazredni šoli več more naučiti kakor pa v trirazredni. Saj menda tega ni potreba še dokazovati? ... Zavoljo tega šolske oblasti povsod delajo na to, da se manjrazredne šole kar mogoče razširjajo v večrazredne, in to velikokrat celó proti volji ljudstva. — Za nas Slovence pa imajo sevé drugo mero, ker — no, saj sem to že enkrat rekel in so mi radi tega hoteli glavo odsekati (šolsko glavo namreč) — ker nas hočejo imeti neumne in da bi nas tem prej mogli ponemčuriti.

Razdelitev šole je škodljiva nemčurjem in Slovencem drugič zavoljo večnih prepirov med prebivalci, med šolarji in celó med učitelji in ljudstvom. Prašam vas, ali je ta boj, ki ga imamo sedaj že četrto leto tukaj v Št. Jakobu, ali je ta boj prijeten in ali komu koristi? Da tudi med šolarji vre in bode še hujše vrelo, sem dokazal v 4. številki »Mira« letošnjega leta. In še nekaj je, kar gotovo ne bode izostalo (saj je tudi v Šmihelu in Globasnici

bilo tako): učitelji, vsaj nekateri, se bodejo bolj trudili z šolarji nemčurske šole, kakor z onimi slovenske šole. Nov povod prepirom . . . .

Vsled razdelitve šole v utrakvistični šoli izven abecednikov ne bode nobene slovenske knjige, in — kakor je to na drugih šolah, bodejo tam vsaj sčasoma nastavljeni trdō nemški učitelji. Posledica vsega tega pa bode, da otroci sčasoma slovenski še brati ne bodejo znali in da se bodejo navdali nemčurskega duha: da bodejo postali nemčurji, izdajice svojih starišev, svojega rodú!

Ne mislite, da govorim kar tako v en dan. Minuli teden me je obiskal čvrst fant. Ker ga nisem hitro spoznal, me vpraša: ali se ne spominjate več, kako smo se v Železni Kapli pri vas učili slovensko brati? — Da, tako je bilo. Da so otroci mogli brati slovenski katekizem, sem je moral izven šole učiti slovensko brati; v šoli se tega niso učili. — In le pogledjte tja v Rožak, kjer imajo toliko hvaljeno utrakvistično šolo! Ali se še spominjate onih nalog iz Rožeka in št.-Jakobske šole, katere sem objavil v »Miru«? . . .

Kaj dalje pravite k temu, kar se je letos zgodilo na utrakvistični šoli na Zili,

kjer je okrajni šolski nadzornik Moro šolarjem rekel: duhovnika že smete pozdravljati po slovenski: hvaljen bodi Jezus Kristus — druge ljudi pa pozdravljajte nemški: Grüß' Gott! . . . . . Še očenaš pred poukom je ukazal moliti samo nemški!

Da utrakvistična šola nemčuri, za to sem vam priča jaz. Večkrat sem to že povedal in zopet in zopet bom to pripovedoval, samo da bi mogel odpreti oči tistim Slovencem, ki pravijo, da utrakvistična šola nam Slovencem ni nevarna. — Hodil sem doma v ljudsko šolo, sevé utrakvistično. Nekega dne sva si iz šole gredé z edinim sošolcem iz vasi segla v roke, da ne spregovoriva več nobene slovenske besede, kakor hitro bodeva znala le za silo nemški! Odkod, mislite, sva pa mlada frkovca prišla do takega zaničevanja svoje materine besede? Ne morem se več spomniti, kaj sva prej v šoli slišala — prej ko ne pa je bilo kaj takega, kar je svoj čas »Mir« pripovedoval o velikovškem okrajnem šolskem nadzorniku, ki je v Tinjah šolarjem baje zabičaval: »Kinder, lernet deutsch! Deutsch ist schön, deutsch ist nobel! Windisch ist bäurisch, ist schiech.«

Sedaj pridem k zadnji, za me in za vsakega katoličana najpomembnejši točki, namreč: utrakvistična šola je celó

škodljiva kakor vsakemu pouku, tako še posebno pouku krščanskega nauka!

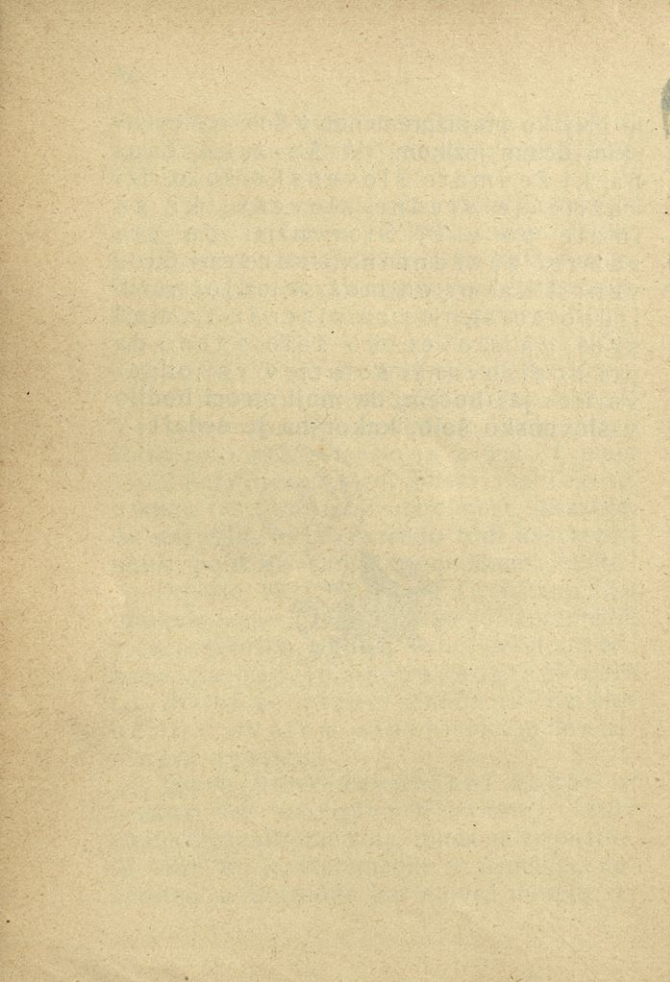
Krščanski nauk je eden najtežjih šolskih predmetov in ravno pri krščanskem nauku je najbolj potrebno, da otroci to, kar se učijo, tudi zastopijo. A kako pa naj otroci zastopijo katekizem, če ne zastopijo posameznih slovenskih besedij — in kako naj se učijo katekizma, če ga še brati ne znajo . . . .

K temu pride pa še druga nevarnost! V rokah imam prepis odloka c. k. okrajnega šolskega sveta celovškega z dné 31. maja 1902, katerim omenjeni šolski svet č. gosp. dekanu v Grabštanji naravnost **ukazuje, da naj v III. in IV. razredu tudi krščanski nauk poučuje samo v nemškem jeziku!** — Do leta 1892. je šola v Grabštanji bila utrakvistična; istega leta so jo izpremenili v čisto nemško šolo in sedaj, deset let pozneje, pa hočejo prepovedati še celó to, da bi se otroci krščanski nauk učili v svojem slovenskem materinem jeziku!

Zato Šent-Jakobčani pozor in pozor vsi koroški Slovenci! Kjer imate utrakvistične šole, nikar ne pripustite, da vam bi je izpremenili v nemške; nasprotno se potrudite kar največ morete, da

je prej ko prej izpremenite v šole s slovenskim učnim jezikom. Vi št.-Jakobčani pa, ki že imate slovensko šolo: izkažite se vredne slovesa, ki ga imate po vsej Sloveniji: da ste namreč zavedni in navdušeni Slovenci! Kakor en mož se odločno in trdno potegnite za biser in zaklad svoj, za slovensko šolo s tem, da pri popisovanji šolarjev vsi odgovorite: **jaz hočem, da moji otroci hodijo v slovensko šolo, kakoršna je sedaj!**

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIZNICA

COBISS •

00000454078

